

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Hükümlerinin Türk Planlama Mevzuatına Uyumluluk Analizi

Nurgül Erdem^{1*}, Aynur Aydın Coşkun²

1 İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı
2 İ.Ü. Orman Fakültesi Çevre ve Orman Hukuku Anabilim Dalı

*Tel: 0212 226 11 00 (25338), E-mail: nerdem@istanbul.edu.tr

Kısa Özet

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki Türkiye, çevre konusunda pek çok uluslar arası sözleşmeye taraf olmuş ve bu sözleşmeleri iç hukukuna yansıtma çabası içine girmiştir. Çevre konusunda taahhüt altına girilen önemli sözleşmelerden birisi de Avrupa Peyzaj Sözleşmesidir. Doğal ve kültürel peyzajın, bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması konusunda bir çerçeve sözleşme olan “Avrupa Peyzaj Sözleşmesi”, 4881 sayılı Kanunla iç hukukun bir parçası haline gelmiştir. Yürürlük tarihi üzerinden geçen yaklaşık 6 yıllık sürede Sözleşmenin uygulanması konusunda ciddi endişeler yaşanmakta ve sözleşmenin iç hukuka uyumluluğu noktasında somut göstergelere rastlanılmamaktadır.

Bu çalışma ile amaçlanan, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile getirilen peyzaj planlama kavramının Türk planlama mevzuatındaki yeri sorgulanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü, Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin tanıtılmasına ayrılmıştır. İkinci bölümde, Türk hukukunda planlama konusu ele alınmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ekolojik planlama ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi kapsamında yer alan tanımlamalar ve özellikle peyzaj planlama anlayışı açıklanmış; amaçları ve hedefleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise, sözleşmeden doğan peyzaj planlama olgusunun Türk Planlama sistemindeki yeri ve konusu açıklanmış, sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Peyzaj, peyzaj sözleşmesi, uluslar arası sözleşme, planlama

¹Yayma sunulduğu tarih: 02/09/2009

²Yayma kabul edildiği tarih: 07/09/2009

Concurrency Analysis of European Landscape Convention Articles with Turkish Planning Legislation

Turkey has adopted and put many international agreements into force on the course to be a member of EU. One of the important agreements on environment that brings obligations is the European Landscape Convention. The convention as a framework agreement on conservation, management, and planning of natural and cultural landscape has been a part of our legal system on 10th of June 2003 with a law numbered 4881. During the time period of 6 years, serious concerns have emerged about its implementation and still no solid indicators are observed.

The aim of this study is discuss the place of landscape planning concept brought by European Landscape Convention in Turkish Planning legislation. The first part of the study has been devoted to a brief introduction of the European Landscape Convention. In the second part, planning concept in Turkish legislation has been clarified. In the following sections, landscape planning concept with its objectives and targets has been explained according to ecological vision and European Landscape Convention. In the last part, the place of landscape planning concept in Turkish legislation emerged from the convention has been explained, problems and solutions have been discussed.

Keywords: Landscape, landscape convention, international conventions, planning

1.Giriş

Çevre, doğal kaynakların planlanması, korunması ve sürdürülebilir yönetimi konularına verilen önem, ulusal ve uluslar arası platformlarda giderek artmaktadır. Nitelik ve nicelik bakımından Ükelere göre değişmekle birlikte boyutları ve sonuçları evrensel olan çevre sorunlarının çözümü için önlemler ve uygulamaların da uluslararası nitelik taşıması kaçınılmazdır. Bu aşamada; yol gösterici, işbirliği sağlayıcı, ana ilke ve kural koyucu yasal belgeler olarak uluslar arası sözleşmeler zaruret halinden doğmuş ve pek çok ülke, çok sayıda sözleşmeye taraf olarak doğal kaynakların korunması konusunda anlaşmaya varmıştır.

Dünyaya paralel olarak Türkiye’de de çevre sorunları gündemdedir. Çevrenin önemli bir parçası olan ormanlar artan bir hızla bozulmakta, nehirler kirlenmekte, toprak taşınmakta, biyolojik çeşitlilik tehlike altına girmekte, yaban hayatı ve yaşama ortamları bozulmakta ve tüm bunların sonucu olarak kültürel ve doğal miras etkilenmektedir. Bu toplumsal değerlerin korunması konusunda Türk Çevre Mevzuatı, pek çok hüküm içermektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye 1960’lı yıllardan itibaren çevrenin korunması ile ilgili pek çok uluslar arası sözleşmeye taraf³ olmuştur (Ayanoğlu, Coşkun, 2003).

³ Atmosferde, Fezada ve Sualtında Nükleer Denemelerin Men’ i Hakkında Antlaşma, Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme, Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait

Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslar arası sözleşmeler, Türk Hukuk sistemi içinde kanuna denk bir statüye sahiptir. Bu nedenle Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda sözleşmelerden doğan sorumluluklara uyulmasının Türkiye açısından önemi son derece açıktır. Avrupa'nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması konusunda bir çerçeve sözleşmesi olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS) de bu önemli Sözleşmelerden birisidir. Ülkemiz tarafından 2000 yılında imzalanmış, 2003 yılında 4881 sayılı Kanun ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir⁴.

Sözleşmenin giriş maddelerinde, Peyzajın, doğal, kültürel, ekolojik, çevresel ve sosyal alanlarda kamu yararı taşıdığı; peyzajın yerel kültürlerin biçimlenmesine katkı sağladığının ve bunun da kültürel ve doğal mirasın en önemli parçası olduğunun, insanın refahı ve ülke kimliğinin pekiştirilmesine katkıda bulunduğu farkında olarak; ve doğal ve kültürel mirasın korunması ve yönetilmesinin altı çizilmiştir. Sözleşmenin genel amacı, kamu otoritelerini Avrupa'nın her yerinde peyzaj kalitesinin

Sözleşmenin giriş maddelerinde, Peyzajın, doğal, kültürel, ekolojik, çevresel ve sosyal alanlarda kamu yararı taşıdığı; peyzajın yerel kültürlerin biçimlenmesine katkı sağladığının ve bunun da kültürel ve doğal mirasın en önemli parçası olduğunun, insanın refahı ve ülke kimliğinin pekiştirilmesine katkıda bulunduğu farkında olarak; ve doğal ve kültürel mirasın korunması ve yönetilmesinin altı çizilmiştir. Sözleşmenin genel amacı, kamu otoritelerini Avrupa'nın her yerinde peyzaj kalitesinin korunması ve artırılması için yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası seviyede peyzajları koruyucu, yönetici, planlayıcı politikalar ve kurallar uygulamaya, kamuyu, kurumları ve

Sözleşme, Akdeniz'in Gemilerden ve Uçaklardan Vaki Olan Boşaltma Sonucunda Kirlenmeden Korunmasına Ait Protokol, Fevkalade Hallerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine Ait Protokol, Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü, Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi, Avrupa'da Hava Kirlenmelerinin Uzun Menzilli Aktarımlarının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İçin İşbirliği Programının Uzun Vadeli Finansmanına Dair, 1979 Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi Protokolü, Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme, Nükleer Kaza Halinde Erken Bildirim Sözleşmesi, Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana sözleşmesi, Ozon Tabakasının İncelenebilir Maddelere Dair Montreal Protokolü, Ozon Tabakasını İncelenebilir Maddelere Dair Montreal Protokolü Değişikliği, Ozon Tabakasını İncelenebilir Maddelere Dair Montreal Protokolü Kopenhag Değişikliği, Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol, Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmaları Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol, Tehlikeli Atıkların Sınır ötesi Taşınmasının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Bazal Sözleşmesi, Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, Antarktika Antlaşması Metni, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme, Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Kyoto Sözleşmesi

⁴ 27.07.2003 tarih ve 25181 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

yerel ve bölgesel yöneticileri peyzajın önemini ve değerini tanımaya teşvik etmektedir. Sözleşmede, çeşitlilikleri ve kaliteleri bakımından Avrupa peyzajları, Avrupa'nın ortak mirasının parçaları olarak görülmekte ve sözleşmeye taraf ülkeler peyzajları koruma, yönetim ve planlamak için işbirliği yapma konusunda taahhütte bulunmaktadır. Bunlar, genel ve özel taahhütler olarak belirlenmiştir.

Tarafların genel taahhütleri, yasalarında peyzajları tanımak ve tanımlamak, peyzajın korunması, yönetilmesi ve planlanması amacıyla peyzaj politikaları oluşturmak ve uygulamak, kamuoyunun, yerel ve bölgesel yönetimlerin ve ilgili diğer tarafların katılımını sağlamak ve peyzaj politikasını diğer politikalarla entegre etmek olarak belirlenmiştir. Sözleşmenin tarafları, Sözleşme kapsamındaki konularda bilinç düzeyinin artırılması, yetiştirme ve eğitim, peyzajları tanımlama ve değerlendirme, peyzaj kalitesi hedeflerini tanımlama, peyzajı korumaya, yönetmeye ve planlamaya yönelik düzenlemeleri uygulamaya sokma konusunda da özel taahhütlerde bulunmuşlardır.

Sözleşmenin nihai üç amacından birisini oluşturan ve metin içinde peyzajların geliştirilmesi, onarılması olarak tanımlanan peyzaj planlama kavramı peyzaj politikasının oluşturulmasında önemli yer tutmaktadır. Ülkemiz Ulusal planlama mevzuatında, APS ve AB üyelik sürecinden kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde, peyzajları esas alan, içeriği tanımlanmış, bütüncül bir planlama yaklaşımı eksikliği (Ortaçesme, 2007) düşünüldüğünde çalışmanın amacı ortaya çıkmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışma kapsamında, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde yer alan planlama yaklaşımı irdelenecek ve Türk planlama mevzuatındaki yeri tespit edilmeye çalışılacaktır.

2. Türk Hukukunda Planlama Kavramı

Planlama faaliyeti, bir öngörü süreci ve kompleks işlemler bütünüdür. Bunun yanı sıra, bağlayıcılığı ve uygulamaya aktarılması için hukuksal dayanaklarının sağlanması ile somut başarıya ulaşan bir sistemdir.

Türk Hukukunda Planlama kavramı en üst düzeyde hüküm altına alınmıştır. 1982 Anayasasının 166. maddesi "Planlama" başlığını taşır ve "*ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlama*" görevini Devlete verir. Burada sözü edilen bir Devlet görevi olarak Anayasal güvenceye alınan planlama kavramı, ülke düzeyinde bir planlamayı daha açık bir ifade ile "ulusal kalkınma planları"(Sancakdar, 1996) ifade etmektedir. Bu derece soyut ve üst ölçekli bir planın, uygulamaya geçirilmesi mümkün değildir. Planların kademeli birlikteliği (plan hiyerarşisi) kapsamında düşünüldüğünde, en üst düzeyde yapılan bu tanımlamanın imar planları düzeyine indirebilmesi bir zorunluluktur⁵. Bütüncül bir planlama anlayışı, planlama kavramının özünde yer alan temel ilkelerden birisidir ve bu ilke gereği var olan planlar arasında bir hiyerarşi olması ve planların kademeli bir şekilde birlikteliği gereklidir. Normlar

⁵ (Orta 2006), (Keleş 2002),(Mengi ve Keleş, 2003). (Kansu 1994). (Sancakdar 1996).

hiyerarşisinde Anayasadan başlayarak, yönetmelik, emir ve talimatnamelere kadar inen hukuk kurallarına benzer biçimde, plan kademeleri arasında da benzer bir hiyerarşi mevcuttur. Planlar arası bu tür bir ilişkiden amaç, en üst düzeyde alınan plan kararlarını, en alt düzeydeki planlara kadar inebilmesinin ve her düzeydeki planlar arasında ülke düzeyinde bir eşgüdümün sağlanmasıdır (Ünal, 2003).

Planlama ve imar planları ile Anayasanın pek çok maddesinin dolaylı bağlantısını kurmak mümkündür. Yerleşme özgürlüğü konusundaki 23. madde, mülkiyet hakkının düzenlediği 35. madde, çevre hakkının ifade edildiği 56. madde, kıyılar, doğal kaynaklar ve ormanlar konusunu düzenleyen 43, 168 ve 169. maddeler planlama kavramına ilişkin maddelerdir (Coşkun, 2009).

Normlar hiyerarşisi kapsamında en üst düzeyde Anayasal hükümlerle çizilen çerçevenin içi, kanuni düzenlemelerle doldurulmuştur. Bu düzenlemelerin başında 3194 sayılı İmar Kanunu gelmektedir. Kanunun 1. maddesi, “*yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamayı*” amaç olarak belirlemiştir. Herhangi bir sahanın, her ölçekteki plan esaslarına uygun olarak kullanılacağı ifade eden 3. madde, planlamanın gerekliliğine vurgu yapar niteliktedir. Anayasa ve İmar Kanunu dışında pek çok Kanun planlamaya ilişkin hüküm içermektedir.

Planlanmak istenen objelerin çeşitliliğine koşut olarak, imar mevzuatında çok sayıda plan çeşidine rastlanmaktadır. Bu plan çeşitlerinden bazıları, 3194 sayılı İmar Kanunda düzenlenmiş, bir kısmı ise Kanun’un 4. maddesi ile özel kanunlarında yapılacak düzenlemelere bırakılmıştır. İmar Kanunu hükümlerinden doğan planları, “genel amaçlı plan türleri”, özel amaçlı ve farklı planlama rejimine konu olan alanlar için öngörülen planları da “özel amaçlı plan türleri” olarak sınıflandırmak mümkündür⁶. (Tablo 1)

Bu hiyerarşik yapı, İmar Kanununda nazım ve uygulama imar planlarının kendi içlerindeki durumu açısından ve bu planların üst ölçekli planlar ile ilişkisi bakımından açıklığa kavuşturulmuş gibi görülmektedir. Nitekim, İmar Kanunu’nun 5. maddesinde, uygulama imar planlarının nazım imar planı esaslarına göre çizileceği; nazım imar planlarının ise uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenleneceğine hükümlenmiştir. Bu şekilde, nazım imar planının uygulama imar planından üst bir düzenleyici işlem olduğu açıklanmıştır. Benzer şekilde, üst düzey planlar arasındaki ilişki de Kanunda ifade edilmiştir. Kanun’un 8/b maddesinde, imar planlarının (varsa) bölge planı ve çevre düzeni plan kararlarına uygunluğunun sağlanması gerekliliğine değinilmiştir. Ayrıca, Kanun’un çevre düzeni planını açıklayan 5. maddesinde, bu planların ülke ve bölge plan kararlarına uygun olarak yapılacağına hükümlenmiştir. Böylelikle, üst ölçekli planlarda sıralama, ülke, bölge ve çevre düzeni planları şeklinde gerçekleşmiştir (Coşkun, 2009).

⁶ Orta, s.26.

Tablo 1. Plan Türleri

Genel Amaçlı Plan Türleri	Özel Amaçlı Plan Türleri
Üst Ölçekli Planlar	Koruma Amaçlı İmar Planı
Ülke Planı	Turizm Amaçlı İmar Planı
Bölge Planı	Orman Alanlarında İmar Planı
Metropoliten İmar Planı	Kıyılarda İmar Planı
Çevre Düzeni Planı	Köy Yerleşme Planı
Ana Fiziki Plan Türü İmar Planları	Toplu Konut Alanlarında İmar Planı
Nâzım İmar Planı	Islah İmar Planı
Uygulama İmar Planı	Revizyon İmar Planı
Tamamlayıcı ve Değişiklik Getiren Planlar	Tarım Alanlarında Planlama
İlave Plan	Özel Çevre Koruma Bölgesi Planı
Mevzi İmar Planı	Mera, Yaylak, Kışlaklarda Planlama
Revizyon Planı	Milli Parklarda Planlama
Plan Değişikliği	Sanayi Alanlarında Planlama
	Su Havzalarında Planlama

Üst ölçekli planlar ve imar planları arasında, planlama ilkeleri doğrultusunda kanun düzeyinde sağlanan bu bütünlük ve eşgüdüm, özel amaçlı planlar açısından tartışmalıdır. Nitekim, İmar Kanunu'nun istisnalar başlıklı 4. maddesi, özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, İmar Kanunu'nun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını ifade etmektedir. Bu şekilde, bütüncül planlama anlayışına farklı bir boyut getirmiş, planlama sistemini bozmuş ve "çok parçalı (Orta 2006)" bir düzenleme ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da, merkezi denetimden uzak, yasal eşgüdümden yoksun, bağımsız yönetim ve uygulama kademeleri yaratılmıştır (Çubuk 1999).

Doktrinde (Sancakdar 1996 ve Yayla 1974) ve yargı kararlarında⁷, özel amaçlı planların ana plan türü olan nazım ve uygulama imar planlarına göre önceliği olduğu görüşü ağırlıklıdır. Ancak, burada ortaya çıkacak diğer bir sorun ise, özel amaçlı planların birbiriyle olan ilişkisinin hiyerarşik açıdan incelenmesidir. Uygulamada, birden çok özel kanuna tabi ve özel amaçlı plana sahip alanlarla karşılaşılabilir. Bu noktada uygulanacak olan plana karar vermek, planlar ve kurumlar arası eşgüdümü sağlamak kolay değildir. Özel amaçlı planlamalarda planlar arasında net bir bağlantı kurulamaması ve hiyerarşik yapının tartışmalı hale gelmesi, beraberinde ilgili kanun, yetkili idare, idareler arası eşgüdüm sorunlarını da getirmektedir. Ayrıca, bir bölgede özel amaçlı planlamaya konu birden fazla unsurun yer alması durumunda uygulanacak olan usul ve esaslar daha da karmaşıktır. Bu karmaşaya üst ölçekli kabul edilebilecek farklı kavramların katılması ve bu kavramların da karıştırılıyor olması ile konu daha da içinden çıkılmaz bir hale gelmektedir. Doğal kaynakların kapasitelerini aşacak biçimde kullanımlarının önüne geçecek çerçeveler çizmeye çalışan ekolojik planlama, peyzaj planlaması, ekolojik peyzaj planlaması gibi tanımlamalar buna örnek olabilir.

⁷ D.6.D.E.1993/2945,K.1994/1389,D.6.D. E.1999/539,K.2000/1247.

3. Ekolojik Planlama Anlayışı

Endüstride yaşanan gelişme ve değişimler, Dünyada mevcut ekonomik geçişler ve değişen dengeler, çevre aleyhine yaşanan süreci hızlandırmış, doğal kaynakların kullanımında bu süreç tahribata kadar ulaşmıştır. Ekoloji bilimi, insan eylemlerinin doğal sistemler üzerindeki etkileri ile, doğal döngülerin olumsuz etkilendiğini, yenilenebilir kaynakların aşırı kullanımını ve yenilenemez kaynakların tükenmekte olduğunu açıkça ortaya koymuş, (Kışlalıoğlu ve Berkeş 1997 ye atfen Şenlier ve Albayrak, 2003) böylece, ekonomi ve ekoloji arasındaki denge ve/veya dengesizlik konusu tartışılır olmuştur. Son yıllarda bütün dünya ülkeleri tarafından sosyo-ekonomik gelişmenin mekânın coğrafik ve doğal öğeleriyle uyumu düşüncesi yavaş da olsa benimsenmeye başlamıştır. Doğada canlı yaşama özgü ekosistem zincirinin evrensel bir bütünlük içinde olması nedeniyle ülkelerin ve bölgelerin gelişme ve kalkınma planlarında, bölgelere ilişkin farklı doğal ve kültürel özelliklere sahip bölge ve alanların planlanması, birbiriyle bütünleşen bir mekânsal düzenlemenin ortaya konulması söz konusu olmuştur (Atabay, 2002 a). Bu noktada yapılması gereken, doğal kaynakların kapasitelerinin üzerinde ve ekolojik dengeleri bozacak ölçüde kullanılmasını önleyerek devamlılığını ve verimliliğini muhafaza altına almak, insan isteklerini ve aktivitelerini ekolojik bir çerçeveye oturtmaktır (Günay, Hepcan,1994). Bu noktada ortaya çıkan kavram, ekolojik planlamadır. Nihai amaç aynı olmakla birlikte, literatürde ekolojik planlama için farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Ekolojik planlama, sosyo-ekonomik gelişme hedeflerinin doğal sistemlerle gelişmediği, uzun süreli ekonomik yararın maksimize edilebileceği bir planlama yöntemidir. Sürdürülebilirliğin de ön koşulu olan doğal kaynakların tüketilmeden kullanımı, ancak çevrenin doğal ve kültürel değerlerinin araştırılması ve analizi ile, değerlendirme süreçlerinde de bu analizlerin kullanımı ile olasıdır (Atabay, 2002 b).

Ekolojik planlama bir araç veya teknikten daha fazla bir şeydir. Planlama, insan ve arazi arasındaki ilişki temeline dayanan doğal süreçler ve insan aktiviteleri arasındaki diyalogu uzlaştırma yoludur. Ekolojik planlama, anlama, değerlendirme ve peyzajın insanoglu için daha uygun kullanımını sağlayacak seçenekleri bulma sürecidir (Ndubisi, 2002).

Ekolojik planlama, daha çok arazi kullanımına yöneltilmiş olan mekansal planlama süreci ile doğal kaynaklara yönelik etki değerlendirmesi süreci arasında bir bağ oluşturmakta ve doğal kaynakların etkili bir biçimde yönetilmesinin temelini oluşturmaktadır (Çelikyay, 2006).

Ekolojik planlama sistemi, sürdürülebilir bir şehir merkezini belirleyen tüm bu ilkelerin gerçekleştirilmesinde, çevre sorunlarının önlenmesinde ve kaynakların korunmasında kullanılması gereken öncelikli planlama eylemidir (Atıl ve ark. 2005).

Ekolojik planlama genel anlamda ekolojik hedeflere yönelik fiziksel düzenlemeye ilişkin planlamadır. Bu planlamanın başlıca amacı; tüm ve özel fiziksel planlamayı toplum için doğal ve yapay çevrenin optimum ve sürekli verimliliğini arttırmaya yöneltilmektedir. Yerinde bir deyimle özel plan hedeflerini, tamamlayıcı planlama olarak ekolojik planlamayla ekolojik-strüktürel süzgeçten geçirmektir (Köseoğlu, 1982).

Ekolojik planlama entegre bir planlama sistemidir ve bu planlama sisteminde doğal, yapay, sosyal tüm kaynaklar gözetilir. Ekolojik planlamada ilk prensip, potansiyel kaynakların envanterlerinin doğru tespit edilmesi ve sahip olunan doğal servetlerin ortaya çıkarılarak, uygun kullanım tespitinin yapılmasıdır. İkinci etap ise kullanıcıların veya getirilmek istenen kullanımın yapısının irdelenmesi ve sosyal, ekonomik, psikolojik ve ekolojik tüm beklentiler analiz edilerek, uygun alan kullanım kararları alınmasıdır. Bu şekilde hazırlanan ekolojik planlamaların sonucunda, hedef alanlara uygun kullanımlar getirilirken, doğal çevre korunarak uygun görülen kullanımlardan maksimum verim elde edilir (Atıl ve ark. 2005).

Ekolojik Planlama, doğal döngülerin sürdürülebilirliğini sağlama amacını güden, doğadan yana bir niteliğe sahiptir. Bu nitelik, farklı planlama ölçeklerine ve yerel özelliklere göre değişen yapılaşma kriterlerinin ekolojik planlama bütününde belirlenmiş olmasını gerektirmektedir (Sılaydın,2003).

Gelişmiş ülkelerde Ülke Kalkınma Planları ile Bölge Planları "Ekolojik Planlama" modeli kavramı ile tüm planlama kademelerini içeren bütüncül bir planlama süreci olarak tanımlanmıştır (Atabay, 2002 a).

Türkiye, taraf olmak suretiyle Avrupa Peyzaj Sözleşmesini iç hukukunun bir parçası haline getirmiştir. Söz konusu taahhütler artık Ülkemiz için uyulması zorunlu hukuk kurallarıdır. Bu nedenle Sözleşmenin, planlama anlayışına getirdiği çevreye duyarlı, ekolojik planlama yaklaşımının yasal belgelere girmesi ve uygulanabilir olması da son derece önem kazanmıştır. Değişen planlama anlayışı kapsamında APS, yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla peyzajın en önemli bileşenlerinden biri olan çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesini hedeflemektedir (Aydemir ve Gül, 2003).

4. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde Yer Alan Tanımlamalar ve Peyzaj Planlama Anlayışı

Sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında, toplumsal gereksinimler, ekonomik aktiviteler ve ekolojik yapı arasındaki ilişkinin dengesine ve uyumuna dayanan APS, Avrupa Peyzajlarının bir bütün içinde ele alınarak, korunması, yönetilmesi ve planlanması için “peyzaj” kavramı ve bununla ilintili diğer kavramları yeniden tanımlayarak farklı bir bakış açısı getirmiştir.

APS'nin 1. bölümündeki “tanımlar” kısmında;

- a. “Peyzaj”, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan;
- b. “Peyzaj politikası”, yetkili kamu makamları tarafından peyzajların korunması, yönetimi ve planlanması amacına yönelik olarak özel önlemlerin alınmasına izin veren genel ilkelerin, stratejilerin ve rehber kuralların ifadesi;
- c. “Peyzaj kalitesi hedefi”, belli bir peyzaj için yetkili kamu makamları tarafından kamunun çevresinin peyzaj hatlarına ilişkin arzularının ifade edilmesi;

- d. “Peyzaj korunması”, bir peyzajın önemli ve tipik hatlarının korunması ve devamı için yapılan, peyzajın doğal biçiminden ve/veya insan faaliyetinden kaynaklanan miras değerinin haklı kıldığı eylemler;
- e. “Peyzaj yönetimi”, sürdürülebilir kalkınma perspektifinden, bir peyzajın düzenli bakımını sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili süreçlerin yol açtığı değişiklikleri yönlendirecek ve uyumlaştıracak biçimde temin etmeye yönelik eylem;
- f. “Peyzaj planlanması”, peyzajların geliştirilmesi, restore edilmesi veya yaratılması için yapılan ileri görüşlü güçlü eylem anlamına geldiği belirtilmektedir. (Council of Europe, 2000)

Peyzaj kişi ya da yer arasındaki ilişki hakkındadır ve [...] çevremizdeki farklı bileşenlerin- hem doğal (jeoloji, toprak, iklim, flora ve fauna etkisi) hem de kültürel (arazi kullanımının tarihsel ve mevcut kullanımı, yerleşimi, korunması ve diğer insan müdahaleleri)- etkileşimiyle oluşur ve algılanır (Tress ve ark., 2006) APS’ de insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan” olarak ifade edilen peyzaj kavramının sadece doğal alanlar veya flora, fauna alanlarından oluşmadığı; ve ekolojik ve çevresel duyarlılık düzeyi yüksek alanlar olduğu söylenebilir. Bu tanımdan yola çıkarak peyzaj alanı olarak, doğal parklar, doğa rezervleri, tarihsel alanlar yanında, yıpranmış peyzaj alanları insan eliyle oluşturulmuş peyzaj ve her türlü açık alanlarda sözleşme kapsamındaki “peyzaj” tanımına dahil edilebilir. Peyzaj kelime anlamıyla “manzara” olarak Fransızcadan dilimize geçmiş bir kavramdır. Koç ve Şahin (1999)’e göre “peyzaj, bir görüş çerçevesi içine giren doğal ve kültürel elemanların birlikte oluşturduğu bir kompozisyonudur.” Forman (1995)’a göre “peyzaj, kilometrelerce geniş alanlarda benzer formlarla tekrarlanan alan kullanımları ya da yerel ekosistemlerin karışımı olan bir mozaiktir.” Peyzaj içerisindeki bazı nitelikler bütün alan boyunca benzer ve tekrarlanma eğilimindedirler. Jeolojik arazi formları, toprak tipleri, vejetasyon tipleri, bölgesel doğal hayvan varlığı, doğal müdahale rejimleri, alan kullanımları ve insanların oluşturduğu desenler gibi. Bundan dolayı peyzajı karakterize eden mekânsal elemanların kümeleri tekrarlanmaktadır (Uzun,2003). Pomar (1995)’a göre, peyzaj sadece onun bileşenlerinin bir toplamı değildir. Bu nedenle peyzajı oluşturan değişkenlerin listesi “doğal ve kültürel çevrenin faktörleri yada elemanları” ve “estetik kategori” olmak üzere iki grubu içerir. Birinciler kolaylıkla ölçülebilir, karşılaştırılabilir ve sonuçlandırılabilir, objektif ve geneldirler. İkinciler ise daha karmaşıktır, ilişkilerin kavramı zordur, daha subjektiftirler ve üzerinde tartışılabilir (Uzun 2003)

Sözleşmede tanımlarla belirlenen alt hedeflerde; peyzaj politikası, peyzaj kalite hedefleri, peyzajın korunması, peyzaj planlaması ve peyzaj yönetimi başlıklarının kendi içlerindeki sıralanışı dikkat çekicidir. “Peyzaj politikası”, ülke peyzajlarına bir üst bakış getirmesi ve strateji oluşturmadaki önemiyle en üst sırada yer almakta; ulusal düzeyde bir peyzaj politikasının gerekliliği ve önemine bir vurgu yapılmaktadır. “Peyzaj kalite ölçütleri” nde peyzaj ilke ve standartlarının kamu kuruluşları ve bireylerinin isteklerini dikkate alarak belirlenmesi önemli olmaktadır (Arapkirlioglu ve Çulcuoğlu, 2004).

Peyzajın, Avrupalı halklarının yaşam çevrelerinin kalitesini artırmak için önemli bir etken olduğundan hareketle, Avrupa Konseyi peyzajların bozulmasının kişilerin günlük yaşamlarının üzerinde olumsuz etki yaratacağını belirtmiştir. Bu

çerçevede peyzaj sürdürülebilirlik kapsamında oluşturacakları “peyzaj politikaları”nın tanımlanmasını oldukça önem kazanmaktadır.

APS de peyzaj politikası “yetkili kamu makamları tarafından peyzajların korunması yönetimi ve planlaması amacıyla yönelik olarak özel önlemlerin alınmasına izin veren genel ilkelerin, stratejilerin ve rehber kuralların ifadesi” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, sözleşmeyi kabul eden ülkelerinin peyzaj alanlarını bütüncül bir yaklaşımla korumak, yönetmek ve planlamak için ülke ölçeğinde politikaların oluşturulması gerektiğini söylemektedir. Böylece her ülkenin ortak kararlar doğrultusunda aldığı koruma, geliştirme ve yönetim kararlarının tüm Avrupa için ortak bir oluşum içereceği belirtilmektedir (Herlin, 2007)

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, hazırlanan peyzaj politikalar çerçevesinde, taraf ülkelerin peyzaj kaynaklarını gelecek nesillere aktarımının, sürdürülebilirlik anlayışı içinde oluşturmak için peyzaj kalite hedeflerinin belirlenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Sözleşmenin 1. maddesi yer alan peyzaj kalite hedefi, “Belirli bir peyzaj için yetkili kamu makamları tarafından, kamunun çevresinin peyzaj hatlarına ilişkin arzularının ifade edilmesi” olarak anlatılmaktadır. Peyzajların kalite hedefinin belirlenmesinde kamunun düşünce ve isteklerin göz önünde bulundurulması, kamunun yaşadığı çevre ile ilgili kararlara da katılımının sağlanarak, kalite hedefleri belirlenmiş olacaktır. Böylece Kullanıcı katımlı (interaktif) planlama gerçekleştirilecek ve kullanıcı memnuniyeti ön plana çıkarılmış olacaktır.

Kamu kurumları tarafından, kamunun istekleri belirlenmek suretiyle oluşturulan hedefler çerçevesinde, mevcut veya yeni oluşturulacak peyzajların kaynak kullanımı ile ilgili olarak “peyzaj yönetimi” nin nasıl oluşturulacağı belirlenmiştir. Peyzaj yönetiminin tanımı ile “sürdürülebilir kalkınma perspektifinden, bir peyzajın düzenli bakımını, sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili süreçlerin yol açtığı değişiklikleri yönlendirecek ve uyumlaştıracak biçimde temin etmeye yönelik eylem” olarak ifade edilmiştir. APS’nin getirmiş olduğu bu tanımla aslında peyzaj alanlarının görsel değerler içermesinin yanında sosyal yaşamın şekillenmesinde de önemli etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Kap, 2006).

“Sosyal peyzaj” anlayışını ön plana çıkaran bu sözleşme ile, peyzaj kaynak alanlarının kullanımının, sürdürülebilirlik anlayışı içinde geliştirilerek, sadece günümüz koşullarının gereksinimlerini karşılayan alanlar olarak değil gelecek nesiller içinde kaynak oluşturabilecek alanlar olarak peyzajların yönetimi belirlenecektir (Kaboğlu 2003). Bu yönetim anlayışı ile gelecek nesillere aktarılacak peyzajların ancak “korumacı” bir yaklaşımla olabileceği ortadadır.

Peyzaj planlama farklı çıkar grupları arasındaki arazi kullanım ihtilaflarının nasıl çözüleceği ve peyzajın gelecekteki gelişimi ve organizasyonu için stratejiler önermeyle ilgilidir. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi güçlü bir ileri görüşlülük olarak, peyzajlar yaratmak veya restore etmek için peyzaj planlamayı tarifler (Tress ve ark 2006)

Ergin’e (2004) göre Peyzaj Planlama, fiziki bir varlık alanı olarak doğanın ekolojik/doğal enerjisinin, ideolojik-toplumsal (kültürel) yapının belirlediği-sınırladığı kültürel yaşama ilişkin gereksinimleri gidermek için öncelikle ele alınması, en uzun sürede en verimli biçimde yararlanma yönlerinin araştırılıp geliştirilmesi amacıyla güden ve fiziki planlama eyleminde bu amacı irdeleyen bir planlama eylemidir (Demirel 2007)

Peyzaj projeleri toplumsal, siyasi ve entelektüel olarak kendi disiplinlerinin ve araştırmacıların da katıldığı bütünlleştirici (yani disiplinler arası ve disiplinler ötesi) projelerdir. Disiplinler arası kavramı; yeni bilgi, ve farklı teoriler ile ortak bir hedefi bulmak ve yaratmadaki doğal sınırları aşmak için çeşitli bağımsız akademik disiplinlerin katılımı anlamına gelir. Disiplinler ötesi; farklı bağımsız disiplinlerin akademik ve akademik olmayan iki farklı grubun ortak bir amacı araştırma ve yeni bilgi ve teori oluşturmasının entegrasyonu anlamına gelir. Bütünlleştirici araştırma gayretleri, peyzajla ilgili problemlerin birçoğuyla başa çıkmak için en uygun yaklaşım olarak görülür. Bütünlleştirici peyzaj araştırma ekipleri coğrafya, felsefe, planlama, mimarlık, ekoloji, hukuk, tarih, peyzaj ekoloji, biyoloji, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji ve diğer bilim dallarındaki araştırmacılardan oluşur. (Tress ve ark 2006).

Peyzaj planlama, planlama alanında istenen ve mevcut aktivitelerin ekolojik araştırma sonuçlarına göre karşılıklı uygunlukları ve karşılıklı olumsuz etkilerinin saptanması, olumsuz etkilerin yok edilmesi ya da azaltılmasına ilişkin seçenek ve önlemlerin araştırılarak, koruma ve geliştirme hedeflerinin belirlenmesidir. Bunun yanı sıra peyzaj planlama kararları planlama alanında doğa ve peyzaj üzerine etkiler oluşturabilecek idari prosedürler ve planlama ile birlikte, doğa koruma ve peyzaj yönetimi hedeflerinin uygulanmasına hizmet etmektedir (Keskin ve Ersoy, 2006).

Keskin ve Ersoy'a göre Peyzaj Planlamanın içeriği;

1. Doğa ve peyzaj etkilerinin mevcut ve beklenen durumu, mevcut ve tahmini alan kullanımları,
2. Doğa koruma ve peyzaj yönetiminin ayrıntılı hedefleri ve kılavuzu (çevresel kalite amaçları),
3. Alan kullanım örtüşmelerinin değerlendirilmesi,
4. Olumsuz etkilerin nedenleri ve ölçümleri (koruma, minimize etme ya da iyileştirme) ile doğa ve peyzajın korunması, bakımı ve geliştirilmesidir.

Peyzaj planları arazi kullanım özelliğine göre ekolojik temele oturtulmuş mevcut arazi kullanım değerlerinin doğal ve kültürel verileri saptanarak uluslar arası kabul görmüş yöntemlerle (ELECTRE, TOPSIS vb.) elde edilen verilerle oluşturulur. Peyzaj planları, ülke ölçeğinden, bölge ölçeğine, kent ölçeğine kadar inebilen bir yapıya sahiptir. Uygulanan alanın özelliklerine göre girdiler değişebilmekte ve sonuçları her bir planda farklılık gösterebilmektedir.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, Peyzaj planlamanın bir üst kavram olduğu söylenebilir. Sosyo-ekonomik ve fiziki planları içeren tüm “peyzaj politikalarının” “peyzaj kalite hedefleri” doğrultusunda bölge planının “peyzaj çerçeve planı” ve fiziki planlarının tümünün “Peyzaj Planlama” kararları doğrultusunda yönetildiği takdirde APS kararlarına uygun bir hiyerarşi izlenebileceği söylenebilir.

“Peyzaj planlama” ve “peyzaj yönetimi” kavramları ifade edilen bu eylem alanları, “Avrupa Peyzaj Sözleşmesi” ile ülkemizde de yasal olarak kabul edildiğine göre artık bu yasal süreci pratiğe aktarmak ve ülke peyzajlarının giderek ve hızla bozulmasının önüne geçmeye yönelik sorumluluğu gelecek nesiller adına üstlenmek gereklidir. (Şahin 2009)

5. Planlama Anlayışındaki Sorunlar

Türkiye’de kamu alanlarının korunması, yönetimi ve planlanması çeşitli kamu kurumlarınca yapılmaktadır. Her bir kurumun kendi içerisinde uymakla yükümlü olduğu yasa ve yönetmelikler bulunmaktadır. Kurumlar içi ve arasındaki bu farklılık ve çeşitlilik planlama kararlarında uyumsuzluk, denetimsizlik ve korumaya yönelik çok hedefliliği beraberinde getirmektedir. APS, hem ülke içi hem de Avrupa genelinde peyzaj politikalarının oluşturulup peyzajların korunması, yönetimi ve planlanması açısından bir bütünlüğün oluşturulmasında işbirliğini sağlayacak ve bu parçacı yaklaşımın düzenlenmesinde katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde tartışmaya açık bir konu olan “planlama” olgusu kanun ve yönetmeliklerle ve bunları hayata geçiren uygulayıcı kurumlar tarafından farklı şekillerde ve ölçeklerde uygulanmaktadır. Planlama, sınırlar hedef alınarak ölçülandırılmekte veya planlamaya konu olan içeriğe (kullanıma) göre isimlendirilmektedir. Örneğin Metropol Nazım İmar Planı, Mücavir Alan Nazım İmar Planı, Havza Planı gibi. Ya da alan içerisinde olan veya olması düşünülen kullanım fonksiyonuna göre plan kararları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Örneğin, Orman Alanlarında İmar Planı, Turizm Amaçlı İmar Planı, Kıyılarda İmar Planı, Sanayi Alanlarında Planlama, Su Havzalarında Planlama gibi (Tablo 1).

Yukarıda saydığımız bu farklı planlama türlerinin baz alındığı, bütünlüğü sağlayıcı bir üst ölçek plan kararları, oluşturulmadan bu kadar parçacı yaklaşımla planlama anlayışı farklı seslerin oluşmasına neden olmaktadır. APS’de belirtildiği üzere arazi kullanımını esas alan bölge, ülke (ve hatta tüm Avrupa) bazında peyzaj planlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Demirel (2007) ve Turan’ın (2007) görüşlerine göre; Avrupa’nın bir çok ülkesinin bölgesel peyzaj planlarını hayata geçirdiğini ve Türkiye için APS’ nin bu bağlamda “Peyzaj Projesi” nin hazırlanması ve hayata geçirilmesinde bir fırsat olduğudur. Peyzaj planlarının oluşturulabilmesi için de peyzaj politikalarının oluşturularak, peyzaj kalite hedeflerinin belirlenmesi şarttır. Ancak bu şekilde parçacı yaklaşımla farklı türdeki plan kararlarının bir bütün içerisinde işlevselliği sağlanabilir ve uygulamaya geçirilebilir. Demirel’e (2007) göre “Peyzaj Planının amaçları ve önceden gerektirdiği şeyler, arazi kullanımı ve master planlar ile yasal olarak bağlayıcı hale getirilmelidir”. Turan (2007) ise “Peyzaj Yasası” oluşturularak peyzaj planlarının zorunlu hale getirilmesi gerektiğini ve ülke-bölge-kent ve mahalle ölçeğinde peyzaj mimarına yetki ve sorumluluk kazandırılabilceğine dikkat çekmektedir.

Türkiye, zaman içerisinde ulusal ve uluslar arası peyzaj, çevre, ekoloji, çevre kirliliği, koruma gibi konularda çeşitli uluslar arası anlaşmalara imza atmış ve bunların gereği kanun ve/veya yönetmelik kararları çıkartmıştır. Her bir kanun ve/veya yönetmelik kendi içinde uyumludur ve uygulanmaktadır ancak bütün içerisinde birbiri ile çeliştiği noktalar bulunmaktadır. Bu yapıyı birleştirecek, her birini bir bütünün parçaları haline getirecek tek bir altlık plana ve planı oluşturacak politikalara, hedeflere ve dolayısıyla da kanun ve yönetmeliklere ihtiyaç bulunmaktadır. Bunlar öncelikle mevcut yapıyı ortaya koyan ve bunun üzerine koruma, geliştirme ve yönetim bazında ekolojik temele oturan kararlar alabilen, sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde gelecekteki durumların belirlenmesini sağlayacak olan APS de belirtildiği üzere ülke (dolayısıyla tüm Avrupa hatta Dünya) ölçeğinde “Peyzaj Planı” ve “Peyzaj Plan Kararları”dır.

Aynı zamanda planlama ve plan sürecini anlatan kavramların isimlendirilmesinde de bir karmaşa yaşanmaktadır. Ekolojik planlama, ekolojik peyzaj planlama, havza planlama, ekolojik havza planlama, havza yönetim planı, çevre düzeni planı vb. gibi..Ancak burada, yaklaşımları ifade eden terimlerle, salt planı anlatan terimleri karıştırmamak gereklidir. Ekoloji bir yaklaşımdır, bu yaklaşımın ise planlama kıstası olması normal kabul edilebilirken doğrudan isim olarak kullanılmasının doğruluğu sorgulanabilir niteliktedir.

Söz konusu kavram karmaşası doktrinde sıklıkla rastlandığı üzere, ekolojik planlama, peyzaj planlama ve ekolojik peyzaj planlama terimlerinin kullanılmasında da mevcuttur. Ancak burada sorun sadece kavramın tanımlanması değil, bunun devamında planlama sürecinde yer alacak meslek disiplinlerinin belirlenmesi aşamasında da yaşanmaktadır.

Türkiye’de mevcut planlama sistemine bakıldığı zaman mekanizmalar arasında derin boşluklar ve çelişkilerin olduğu görülmektedir. Öncelikle kentin idari sınırları peyzajın sınırlarını çizemeyeceğinden, peyzajla tanımlanan bölgesel sınırların çizilmesine ve bu sınırlar içinde hedef ve politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Devlet Planlama Teşkilatı istediği bölgede plan yapar ya da yapmaz. Dolayısıyla zorunlu olmayan bölge planlama zorunlu hale getirilmelidir (Turan 2007).

Peyzaj planlamanın çok katılımcılı (multi disiplinler) bir planlama türü olduğu tüm önemli literatürlerde yer almaktadır. Bu nedenle planlamaya veri sağlayacak tüm disiplinlerin bir arada çalışabileceği platformların hazırlanması, planlamanın başarısını sağlayabilmek açısından oldukça önemlidir.

6. Sonuç ve Öneriler

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinin sahip olduğu misyon ve vizyon açısından bakıldığında, APS, Avrupa peyzajlarının kalitesini ve çeşitliliğini tüm Avrupa kıtası içinde bütün olarak bir kaynak konumunda olma düşüncesi ile hazırlanmıştır. Bu kaynakların korunması, yönetimi ve planlanması ile ilgili alınacak ortak karar ve bu kararın devamlılığı, Avrupa devletleri için peyzajların sürdürülebilirliği ve Avrupalı kimliğin oluşması için kaçınılmazdır. Özellikle sınır aşan peyzajların planlanması ile ilgili kararlarda, ülkeler arası işbirliği ile hazırlanacak ortak peyzaj programları ve uygulamaları ile sözleşme amaçları yerine getirilmiş olacaktır.

Türkiye, 2004 yılında Avrupa Peyzaj Sözleşmesini imzalayarak taahhüt altına girmiş olmasına rağmen bugüne kadar “Ulusal Peyzaj Politikası” nı oluşturamamıştır. Bunun sonucu her kamu kurumu kendi koruma anlayışları ve kendi yetki alanlarına göre farklı yaklaşımlarda bulunarak birbirleri ile çelişen uygulamalar ortaya koymuşlardır (Korkut ve ark.2007). Mevcut uygulamalardaki çelişkilerin giderilebilmesi için; Ulusal Peyzaj Politikası amaç ve stratejilerini yaşama geçirecek peyzaj politikası amaçları oluşturulmalı, bu amaçlarla uyumlu kısa, orta ve uzun dönemli stratejiler geliştirilmelidir (Erdönmez, 2004). “Ulusal Peyzaj Kalite Hedefi” bir an önce hazırlanmalıdır.

Türkiye Peyzaj Tipleri oluşturularak sınıflandırılmalı ve Ulusal Peyzaj Haritası oluşturulmalıdır. (Uzun ve ark. 2007). Peyzaj Tipleri ve buna bağlı oluşturulacak bölgesel ölçekteki Peyzaj Haritaları planlama kararlarında bir yol haritası niteliği

taşıyacaktır. Bu verilerden hareketle Fiziki Planlara altlık oluşturacak olan ekolojik planlama esaslarına uygun hazırlanacak Ulusal Peyzaj Planları, APS' nin koruma, yönetme ve planlama kriterleri öncülüğünde bir an önce tamamlanmalıdır.

Doğal kaynak alanlarından en önemli özelliklere sahip, yeşil alanlar için sözleşme kapsamında benimsenen değerlerin ülke ve Avrupa kıtası yeşil alan sistemi içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle Türkiye'nin ülke- bölge ölçeğindeki peyzaj alanları için herhangi bir peyzaj politikasının olmayışı, ülke içindeki yeşil kaynakların kullanımı ve yönetilmesinde tekil kararların alınmasına neden olmuştur. Parçacı yaklaşım ile peyzaj alanlarının korunması ve yönetilmesi anlayışı içinde Türkiye sınırları içinde yer alan yeşil alanların etkin bir şekilde kullanımı söz konusu olmamıştır. Farklı kurum ve kuruluşların farklı yönetim ve planlama anlayışı içinde korunması ve geliştirilmesi özellikle yeşil alanların peyzaj sistemi içinde bir bütünün parçalarını olma özelliğini tamamen koparmıştır (Kap, 2006). İmar planlarındaki yetersiz yeşil alan tanımlarının (ve politikalarının) günümüz kentsel yeşil alan anlayışı içerisinde yeniden gözden geçirilerek, düzenlenmesi gerekmektedir (Erdem, 1996).

Kurumlar içi ve arasındaki uyumsuzluk, denetimsizlik ve korumaya yönelik çok hedeflilik, ülke toprakları içinde yer alan peyzajların korunamamasına neden olmaktadır. Kamu kurumları arasındaki bu uyumsuzluğu ortadan kaldıracak, eşgüdüm sağlayacak mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesini imzalayan taraf ülkelerin; yaşam kalitesinin artırılması, çevresel değerlerin çeşitlendirilmesi, sosyal ve kültürel kimliğin bir parçası olarak ve sosyal ve çevresel alanlarda kamu yararının gerçekleştirilmesi için belirtilen APS' deki tanımlar ışığında, mevcut peyzaj alanlarının korunup, geliştirilmesi ve yeni peyzaj alanları oluşturulmalıdır (Kap 2006).

Plancılar buldukları konum ve üslendikleri roller bağlamında, öncelikle ekolojiyi ve çevre değerlerini meslek etiklerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmek zorundadır (Arapkırlioğlu, 2003).

Türkiye'de peyzaj planlamanın geleceği için çok kritik bir dönem içerisindeyiz. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nin şartları ve şartların getirdiği altyapılar (yasalar, yönetmelikler, kurumlar, meslekler...) ve gelecek vizyonu çok dikkatli bir biçimde yorumlamalı; peyzaj mimarlarıyla, hukukçularla, şehir plancılarıyla ve ilgili diğer disiplinlerle formüle edilerek (Turan 2007) bölge ölçeğinde yerini almalıdır.

Kaynaklar

Anonim, 2006. Üst ölçekli planlar çözüm yerine sorun mu oluşturacak. TMMOB Şehir Plancıları Odası Yönetim Kurulu Görüşü, Planlama Dergisi 2006/3.

Arapkırlioğlu, K., G. Çulcuoğlu, 2004. Ulusal peyzaj değerleri ve avrupa peyzaj sözleşmesi. Peyzaj Mimarlığı 2. Kongresi Bildiri Kitabı, s.53, İstanbul

Arapkırlioğlu, K., 2003. Ekoloji ve planlama. Planlama Dergisi, 2003/1.

Atabay, S. 2002a. Ulusal fiziksel planlama ve eğitim. Cumhuriyet Gazetesi, 09.04.2002.

Atabay, S. 2002b, Çevre Duyarlı Yerel Yönetimler, Yayın No: YTÜ.MF.SBP-02.0663, İstanbul.

- Atıl, A., B. Gülgün ve İ. Yörük, 2005.** Sürdürülebilir kentler ve peyzaj mimarlığı. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2005, 42(2):215-226;
- Ayanoğlu, S., A. Coşkun, 2003.** Türkiye'nin uluslar arası çevre sözleşmelerinden doğan taahhütleri. Yayınlanmamış İ.Ü. Araştırma Fonu Projesi, İstanbul
- Aydemir, Ş., İ. Gül, 2003.** Fiziki mekan planlaması ve stratejik çevresel değerlendirme. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye, YTÜ Yayın No. MfçSM.03.0705 İstanbul
- Bal E, 2006.** İdari yargının üç temel bileşeni olarak; kamu yararı, planlama esasları ve şehircilik ilkeleri” Planlama Dergisi 2006/3.
- Bozkurt, Ö., S. Turgay ve T. Sezen, 1998.** Kamu Yönetim Sözlüğü, TODAİE Yayını, s.206.
- Council of Europe, 2000.** Eropean Landscape Convention and Explanatory, Stasburg,
- Coşkun, A. A., 2009.** AB su çerçeve direktifi kapsamında nehir havza yönetim planlarının hukuki analizi. Türk Hukuk Sitesi. www.turkhukuksitesi.com.bilimsel makaleler
- Çubuk, M., 1999.** İmar Mevzuatından Şehircilik Mevzuatına Türk Şehirciliğine Sistematik Bir Yaklaşım Denemesi, İstanbul,s. 42
- Çelikyay, S., 2006.** Ekolojik planlama sürecinde stratejik çevresel etki değerlendirmesi ve bartın şehri üzerinde bir örnek çalışma. ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:8 Sayı:9-10.
- Demirel, A., 2007.** Peyzaj planlama kapsam ve uygulamaları. TMMOB Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı 1-2, Sayfa 4-15, Ankara.
- Erdem, N., 1996** İstanbul Boğaziçi Yeşil Alan Sistemlerinin Belirlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Erdönmez, M., 2004.** Ulusal peyzaj politikasına doğru bir adım: avrupa peyzaj sözleşmesi. TMMOB Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı 1-2, Sayfa 92-94, Ankara.
- Güney,A., Ş. Hepcan, 1994.** Akarsu - göl kıyılarında erozyon ve peyzaj onarımı. Ekoloji Dergisi, Temmuz Ağustos Eylül, Sayı 12.
- Herlin, I. S., 2007.** The european landscape convention, an overview and its implementation. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Uygulanması Yolunda Türkiye, Uluslar arası Katılımlı Toplantı Bildiri Kitabı, s. 19, PMO Yayın No: 2008/3, Ankara
- Kaboğlu, İ. Ö., 2003.** Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde Peyzaj Hakkı, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye, (ed. Atabay,S.), Yıldız Teknik Üniversitesi, s:63, İstanbul
- Kansu, H., 1994.** Türk Hukukunda İmar Olanlarının Düzenleyici İşlem Niteliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Kap, S. D., 2006.** Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Kapsamında Yeşil Alan Kullanımı; İstanbul Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimarşinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, istanbul
- Keleş, R., 2002.** Kentleşme Politikası. 7. Bası İmge Kitapevi, 185, Ankara